

*Research Insights
Изследователски проникновения*

РАЗВИТИЕ НА СВЪРЗАНАТА РЕЧ ПРИ ДЕЦА В ПОДГОТВИТЕЛНА ГРУПА СЪС СРЕДСТВАТА НА МУЛТИПЛИКАЦИЯТА

Ирина Андрюшина

Московски педагогически държавен университет

Резюме. В статията се разглеждат особеностите при овладяването на свързаната реч от децата в подготвителната група. В изследването се изучават особеностите на възприемането на мултипликационни филми от 6 – 7-годишните деца и се определят критериите за подбор на мултипликационни филми за усвояване на разговорната реч от децата.

Keywords: animation, characteristics of animation, preschool education

Актуалността на изследването се определя от уникалната роля, която играе родният език в развитието на личността на детето в предучилищна възраст. Развитието на свързаната реч е най-важната задача в овладяването на родния език от децата. Това се обяснява с ред обстоятелства. Първо, в свързаната реч се реализира основната функция на езика и речта – комуникативна (на общуването). Второ, в свързаната реч най-ярко изпъква взаимовръзката между умственото и речевото развитие на детето. Трето, в свързаната реч са отразени всички други задачи на речевото развитие: формиране на граматическия строй на речта, речника, фонетиката.

Изследванията на психолози, педагози и лингвисти положиха основата за комплексен подход при решаването на задачата за речевото развитие на децата в предучилищна възраст – Л.С. Выготский, А.Н. Гвоздев, А.В. Запорожец, А.Н. Леонтьев, А. А. Леонтьев, С.Л. Рубинштейн, Ф.А. Сохин, Е.И. Тихеева, О.С. Ушакова, К.Д. Ушинский, Е.А. Флерина, Л.В. Щерба, Д.Б. Елконин и др.

Психологическата природа на свързаната реч, нейните механизми и особеностите на нейното развитие при децата се разкриват в трудовете на Л.С. Выготски, А.А. Леонтьев, С.Л. Рубинщайн и др. Всички изследователи отбелязват сложния характер на свързаната реч и посочват необходимостта от специално речево възпитание – А.А. Леонтьев, Л.В. Щерба.

Усвояването на свързана реч от децата има богати традиции в руската методика при изследователи като К.Д. Ушинский, Л.Н. Толстой, Е.А. Флерина, В.В. Гербова, Э.П. Короткова, Г.М. Лямина, Е.И. Радина и др. Речевото разви-

тие на детето може да се осъществява както в ежедневието, така и в рамките на определена дейност.

Въпреки значителния принос на изследователите в изучаването на проблема за развитието на свързаната реч при децата в предучилищна възраст много негови аспекти остават недостатъчно изучени. Така, влиянието върху развитието на детската реч на такова изкуство като мултипликацията, което обединява практически характерните черти на всички традиционни изкуства, специално не е изучено. Не са разкрити възможностите за развитие на свързаната реч на децата в предучилищна възраст чрез средствата на мултипликационното кино в условията на съвременното осигуряване на педагогическия процес в детската градина с мултимедийна техника.

Внедряването на мултимедийна техника позволи на децата да гледат мултипликационни филми както вкъщи, така и в детската градина. Макар че анализът на практиката показва, че в детската градина гледането на мултипликационни филми се използва като запълване на свободното време, не се съпровожда от последващо изразяване на отношение към образите на мултипликацията и обсъждане на видяното.

Проблемът за образованието и възпитанието чрез кино в предучилищното образование е изучаван само в три изследвания: М.Л. Варшавска (1953 г.), посветено на използването на диапозитивни филми в работата по развитие на свързаната реч на децата в предучилищна възраст, З.А. Тидикиене (1972 г.), което разглежда възприемането на учебния филм и неговата роля в развитието на представите при децата, В.Д. Сич (1979 г.), което изучава особеностите на използването на технически средства за обучение в детската градина. Влиянието на мултипликацията обаче върху развитието на свързаната реч в тези изследвания е изучено недостатъчно. Не е разработен въпросът за методическото осигуряване и методическата работа в детската градина.

Проблем на изследване – какви са педагогическите условия за развитие на свързаната реч на децата в подготвителната група под влияние на мултипликацията? Решението на проблема представлява *цел на изследването*.

Обект на изследване е свързаната реч на децата на 6 – 7-годишна възраст.

Предмет на изследване са педагогическите условия за развитие на свързаната реч на 6 – 7-годишните деца под влиянието на мултипликацията.

Хипотеза на изследването. Предполага се, че използването на мултипликацията ще способства за развитието на свързаната реч на децата в подготвителната група при следните педагогически условия:

– подбор на мултипликационни филми с хуманно-естетическо съдържание и художествени изобразително-изразителни средства, които стимулират развитието на свързаните изказвания на детето;

– разработка на методи и похвати за развитие на свързаната реч със средствата на мултипликацията при деца на 6 – 7-годишна възраст;

– работа с педагогическия колектив и родителите по проблема за използването на мултипликацията в развитието на свързаната реч на децата в предучилищна възраст.

За потвърждаване на направеното предположение са поставени следните задачи:

1. Да се изучат психолого-педагогическите и лингвистични основи на развитието на свързаната реч при децата на 6 – 7-годишна възраст.

2. Да се изучат особеностите на възприемането на мултипликацията от децата в предучилищна възраст.

3. Да се определят особеностите на свързаната реч на децата на 6 – 7-годишна възраст.

4. Да се разработи и определи ефективността на използваните в експерименталната работа методи и похвати за развитие на свързаната реч на децата със средствата на мултипликацията.

В изследването бяха използвани *методи*, съответстващи на неговата цел и задачи.

Родният език играе важна роля в развитието на личността на детето. Езикът и речта традиционно се разглеждат в психологията, философията и педагогиката като възел, в който се събират различните линии на психологическото развитие: мислене, въображение, памет и емоции.

Свързаната реч – резултат от общото развитие на речта, е показател не само за речевото, но и за умственото развитие на детето – Л.С. Виготски, Н.И. Жинкин, А.Н. Леонтиев, А.Р. Лурия, С.Л. Рубинщайн, Д.Б. Елконин и др.

Всички изследователи, които изследват проблема за развитието на свързаната реч, се обръщат към характеристиката, която дава за нея С.Л. Рубинщайн. Свързаната реч – това е такава реч, която може да бъде разбрана въз основа на своето собствено предметно съдържание. С.Л. Рубинщайн отбелязва, че за говорещия всяка реч, която предава мисъл, желанието на говорещия, представлява свързана реч (за разлика от отделната зависима дума), но формите на свързаност в течение на развитието се променят, „свързаността на речта означава адекватност на речевото оформление на мисълта на говорещия или пишещия от гледна точка на нейната разбираемост за слушателя или читателя“ (Rubinshteyn, 2000: 116).

Основната функция на свързаната реч е комуникативната. Тя се осъществява в две основни форми – диалог и монолог. Всяка от тези форми има своите особености, които определят характера на методиката за тяхното формиране.

В лингвистичната и психологическата литература диалогичната и монологичната реч се разглеждат в плана на противопоставяне. Те се отличават по своята комуникативна насоченост, лингвистична и психологическа природа.

Тези две форми на речта се отличават и по мотивите. Монологичната реч се стимулира от вътрешните мотиви, нейното съдържание и езиковите сред-

ства се избират от самия говорещ. Диалогичната реч се стимулира не само от вътрешни, но и от външни мотиви (ситуацията, в която става диалогът, репликите на събеседника).

Въпреки съществените различия диалогът и монологът са взаимосвързани един с друг. В процеса на общуване монологичната реч органически се вплита в диалогичната, а монологът може да придобива диалогични свойства. Често общуването протича във формата на диалог с монологични включвания, когато наред с кратките реплики се използват по-разгърнати изказвания, които се състоят от няколко изречения и съдържат различна информация (съобщение, допълнение или уточнение на казаното).

Взаимовръзката между диалогичната и монологичната реч е особено важно да се има предвид в методиката на обучението на децата по роден език. Очевидно е, че навиците и уменията за диалогична реч се явяват основна част в овладяването на монолога. В процеса на развитие на диалогичната реч се създават предпоставки за овладяване на повествованието и описанието.

В педагогическата литература по-често се подчертава особената роля на свързаната монологична реч, но не по-малко важно е овладяването на диалогичната форма на общуване, тъй като в широкото разбиране „Диалогичните отношения... са почти универсално явление, което пронизва цялата човешка реч и всички отношения и проявления на човешкия живот“ (Bahtin, 1989).

Развитието на двете форми на свързаната реч играе водеща роля в процеса на речевото развитие на детето и заема централно място в общата система на работата за развитие на речта в детската градина. Развитието на свързаната реч може да се разглежда и като цел, и като средство за практическо овладяване на езика. Усвояването на различните страни на речта се явява необходимо условие за развитието на свързаната реч и в същото време развитието на свързаната реч способства за самостоятелното използване от детето на отделни думи и синтактични конструкции. Свързаната реч събира в себе си всички постижения на детето в овладяването на родния език, неговия звуков строеж, речников състав, граматически строеж.

Развитието на свързаната реч оказва влияние и на естетическото възпитание: преразказите на литературни произведения, самостоятелните детски съчинения развиват образността и изразителността на речта, обогатяват художествено-речевия опит на децата.

Важен момент представлява използването на данни за функционално-смисловите типове реч. О.А. Нечаева определя 4 типа свързани текстове: описание, повествование, разсъждение, контаминация (смесени текстове). Според нея в предучилищна възраст се наблюдават преимуществено контаминирани текстове, в които могат да се използват елементи от всички типове с преобладаване на един от тях.

Според Ф.А. Сохин изучаването на строежа на различните типове текстове помага да се формира у децата елементарна представа за структурата и функциите на текстовете, умение за анализиране на художествен текст и за пренос на усвоените умения в самостоятелното словесно творчество.

Средство за овладяване на свързаната реч, по такъв начин, се явява разказването на децата. Благодарение на разказването детето започва по-дълбоко да осъзнава връзката между различните явления и предмети от околния свят, в резултат на което се увеличава степента на свързаност на неговата реч. На свой ред, постепенното овладяване на свързаната реч съществено влияе върху интелектуалното развитие на детето в предучилищна възраст: то все по-съвършено ползва речта като средство за общуване и мисловно-познавателна дейност.

Възприятието е неповторим конкретен процес, който зависи всеки път от възприемания предмет и ситуацията.

Комплексният подход към възпитанието на личността предвижда органично единство на целите и основните направления на възпитателната дейност, предучилищните учреждения са призвани да работят в тясна връзка със семейството, да използват всички средства и фактори, въздействащи на децата, в това число мултипликационното кино.

Г.Н. Вачнадзе, Н.М. Зоркая и Л. Мастерман отбелязват присъщите на гледането на филми по телевизията комуникативни качества: достъпност, оперативност, достоверност. Телевизионната камера може да фиксира в динамика най-различни процеси и явления от живота, позволявайки на зрителите да видят събития, които е невъзможно или трудно да се наблюдават в действителност. Нерядко тези събития се демонстрират в момента на тяхното извършване. Именно в достоверността и непосредствеността на възприемането на събитията се състои особената убедителна сила на телевизията и нейното преимущество пред другите средства за масова информация (пресата, радиото, киното).

Характерно за видеопродукцията е доверителната форма на общуване с аудиторията, а възможността за самостоятелен избор на програми обуславя свободата на получаване на една или друга информация. Най-главната особеност обаче се явява най-адекватното отразяване на действителността вследствие на това, че словото, изображението, музиката действат в органичен синтез.

Възприемането на илюзията за реалност в киноизкуството е свързано с фотографския способ за изобразяване на действителността, със способността на кинематографа да възпроизведе света в движение и с наличието у кинематографистите на арсенал от изразителни средства, които са способни да усилят или да намаляват тази илюзия.

Изследователите Н.В. Станкевич, Е.К. Глушкова и М.К. Шнайдер отбелязват, че в гледането на филми е заложена огромна потенциална възможност за естетическо въздействие върху зрителя.

Включвайки и интелектуален и емоционален момент, гледането на филми е насочено не само към усвояване на информация, но и към преживяванията на човека, което става като че ли частица от неговия собствен опит, формира чувства и творческо, автентично свободно отношение към действителността (Shneyder, 1950).

Особеността на детското възприемане на мултипликацията се характеризира от М.К. Шнайдер като фрагментарно. При такова възприятие децата са способни да усвояват и емоционално да реагират само на отделни фрагменти и не могат да ги съпоставят помежду им. Някои епизоди на мултипликационните филми предизвикват у тях неадекватна емоционална реакция именно затова, че те не могат да видят този епизод в контекста на целия мултипликационен филм и не разбират неговото действително съдържание. Децата в предучилищна възраст не са способни да проявят своето отношение към един или друг фрагмент от живота на героя, показан в цялостната структура на мултипликационния филм.

Още една особеност на детското кино възприемане, която затруднява използването на мултипликацията за всестранно развитие, представлява така нареченият наивен реализъм. Без да разбират художествената условност на кинообраза (възприемайки го само „вербално“), децата не правят разлика между натуралистичното кинокопие и художествения кинообраз, т.е. по същество приемат всичко видяно за уловена от кинокамерата действителност (Adamuyants, 2000). Естествено, това се отнася преди всичко за игралното кино. Тази особеност обаче на кино възприемането (наивен реализъм) се проявява и по отношение на мултипликационното кино точно защото за тях не е толкова важно художественото своеобразие на мултипликационния филм, колкото самите житейски истории, разказани в него.

Всичко това може да се нарече непосредствено отношение към кинопроизведението. Такова отношение възниква стихийно, без всякакво ръководство от страна на възрастния, педагога и най-често бива неразвито в художествено отношение.

Оттук основна задача за развитието на художественото възприятие става преобразуването на непосредственото отношение към строежа на фабулата на мултипликационния филм или към отделните събития, които са показани в него, към неговата конструкция, структурата на неговото художествено изпълнение. С други думи, възприемането на мултипликационния филм трябва всеки път да се опосредства от ръководството на възрастните и от общата зрителна култура на децата.

До настоящия момент мултипликацията още недостатъчно активно и целенасочено се използва от педагозите в учебно-възпитателната работа с децата в предучилищна възраст. Това е свързано с факта, че в много предавания за деца не се взимат предвид възрастовите особености на детето, понякога интересни и достъпни знания се представят несистемно.

Проблемът за влиянието на изкуството върху развитието на речта на децата в предучилищна възраст намира своето отражение в педагогическите и психологическите изследвания на Е.В. Савушкина, Е.А. Смирнова, Ф.А. Сохина, Е.И. Тихеева, К.Д. Ушински, О.С. Ушакова, Е.А. Флерина, С.М. Чемортан и др.

Съществува тясна връзка между процеса на художественото възприятие и речта. Според Л.С. Виготски характерът и качеството на художественото възприятие в голяма степен зависят от вербализираното възприятие. Речта съпровожда процеса на възприемане и взема най-активно участие в него. Детето възприема произведението на изкуството не само чрез зрението и слуха, но и чрез своята собствена реч. Това се обяснява с факта, че художественото възприятие е диалогично по своята структура, а речта (вътрешната и външната) се явява средството на този диалог. С други думи, говорейки за развиващия ефект на изкуството, следва да се има предвид и обратната зависимост на качеството на възприемането на произведенията на изкуството от нивото на развитие на речта.

М.Л. Варшавска изучава проблема за използването на диафилми като средство за развитие на свързаната реч при деца на 6 – 7 години. В светлината на поставения проблем авторът разглежда спецификата на диафилмите като пособие, в което съчетанието на последователен ред изображения с литературно художествено слово създава вече само по себе си предпоставки за използването на диафилми като средство за развитие на свързаната реч на децата. Изследователката изучава възможностите за използване на разнообразни по съдържание и тип диафилми (филми приказки, диафилми за явления от обществения живот, филми очерци, диафилми илюстрации на художествени произведения), а също и методите, похватите и условията за използването на диафилми в детската градина.

Особеностите на възприемането на учебни филми и тяхната роля в развитието на представите на децата на 5 – 7-годишна възраст (с материали за запознаване с обществения живот) се разкриват в дисертационното изследване на З.А. Тидикиене. Изследователят показва някои предимства на учебния екран в сравнение с традиционните за детската градина средства за опосредствано и даже неопосредствано (в сравнение с кинофилмите) запознаване с обществени явления.

Изследването на З. А. Тидикиене се отнася само до възможността за използване на учебния екран в областта на обществено-политически и трудови явления. Затова то не разкрива всички възможности за използване на масмедията като познавателно средство в други области на знанието, в частност, в художественото възпитание на децата в предучилищна възраст.

От В.Д. Сич за първи път са разгледани въпросите за организацията на условията за използване на технически средства за обучение в предучилищни учреждения,

разкрива се методиката за използване на екранно-звукови средства в учебно-възпитателната работа с деца в предучилищна възраст, в това число и в семейството.

Поставяйки си за цел изучаването на влиянието на телевизионните предавания за природата върху възпитанието на естетическото отношение към нея на децата в предучилищна възраст, В.Д. Сич внимателно подхожда към подбора на съдържанието на телевизионните предавания. В хода на експеримент авторът успява да изясни, че не всички деца в предучилищна възраст и невинаги в еднаква степен емоционално откликват на гледането на филми, активно възприемат и с лекота усвояват заложеното в тях съдържание. Различията във възприемането от децата на екранните средства зависи от редица условия и преди всичко от достъпността на съдържанието на филма и характера на неговото поднасяне, а също така от нивото на подготовка и определената настройка на децата към възприемане на телевизионните предавания.

Съгласни сме с твърдението на В.Д. Сич, че преносът на готови форми, методи, похвати, използвани при организацията и гледането на кино за ученици, не може да бъде осъществен в процеса на създаване на кино за деца в предучилищна възраст – необходимо е разработването на нови художествени форми с отчитане на особеностите на възприятието на децата в предучилищна възраст.

И така, в педагогическите изследвания е показано, че интересът на децата в предучилищна възраст към екрана е много висок, стремежът за гледане на телевизионни предавания преобладава над желанието за игра, разглеждане на книги, ходене на разходка, рисуване и т.н., и това може да бъде рационално използвано в развитието на свързаната реч на децата в предучилищна възраст.

Съвременното анимационно изкуство, от една страна, позволява на детето да се приобщи към важни културни феномени, а от друга страна, представяйки различни модели на житейски ситуации, които зрителят още не е преживял в реалния живот, създава условия за съпреживяване с любимите герои, дава възможност да се помисли, анализира, предвиди, да се даде оценка, „да се изговорят“ в различни видове речеви функции възникналите емоции и чувства.

Анимацията (мултипликацията) вече традиционно влиза в арсенала от възпитателни средства на семейството и в по-малка степен – на детската градина. Децата са положително настроени към самия термин – „анимационни филми“, у тях е формирана готовност да възприемат дадения вид изкуство. И в това се състои спецификата на процеса на интелектуалното, емоционално-психичното развитие на съвременното дете.

Като правило, гледането на мултипликационни филми по телевизията се ползва с голяма популярност сред децата в предучилищна възраст, заемайки определено място в свободното им време и оказвайки значително влияние на тяхното възпитание и развитие. Телевизията изпълнява редица много важни функции по отношение на децата в предучилищна възраст. Преди

всичко социалнокомпенсаторна: мултипликационните филми компенсират и запълват това, което поради някакви причини не достига на детето за удовлетворяване на неговите потребности (в общуването, познанието, емоционалните прояви и т.н.).

Втората функция е хедонистичната. Особеностите на телевизионното изображение, единството в съдържанието и формата на филмите, изпълнени на високо професионално ниво, получават определен отклик при децата и им помагат да видят и почувстват красотата на заобикалящия ги живот. Характерни за възприемането на мултипликационните филми от децата са радостта и удоволствието.

Третата функция може да се определи като възпитателна. Възприемайки мултипликационните филми, детето се учи да анализира, сравнява, оценява много явления и факти: дори без да забележи, то попада под въздействието на киноизкуството, т.е. осъществява се възпитание на детето, на неговите чувства и характер.

И накрая, четвъртата, подбуждаща към дейност функция – евристичната. Много мултипликационни филми стимулират творческите способности на детето, развиват неговото въображение и фантазия и по такъв начин се явяват тласък за възникване на определена дейност на детето.

Единството на тези функции представя същността на влиянието на киноизкуството върху децата и се разглежда от нас като основа за изучаване на проблема за развитието на свързаната реч под влиянието на мултипликацията.

Поставихме си следната **задача**: изучаване на особеностите при използването на мултипликацията като средство за развитие на свързаната реч на децата в подготвителната група. В работата бяха използвани различни методи: анкетиране на педагози и родители, серия беседи с деца, наблюдение на деца в предучилищна възраст и на педагогическия процес, анализ на детски изказвания, анализ на планове за възпитателно-образователна работа.

В изследването участваха 2 групи деца на 6 – 7-годишна възраст: 22 деца в контролната и 23 в експерименталната група.

Наблюдението върху децата по време на гледане на мултипликационни филми показва, че на предложението да се погледат мултипликационни филми, децата в предучилищна възраст реагират достатъчно бурно и радостно, но по време на гледането не обсъждат видяното помежду си.

Беседата за впечатленията от изгледания мултипликационен филм показва, че възприемането на мултипликационния филм от децата на 6 – 7-годишна възраст имаше моментален, развлекателен характер, вербално децата не можеха да изразят своето отношение към възприетия филм; в разказите им не беше открито изразяване на възприетата специфика на филма.

Анкетиране на педагози и родители. Разкриване на отношението към гледането на мултипликационни филми. Бяха получени и обработени общо

65 анкети (20 възпитатели и 45 родители). Редица отговори показаха, че и родителите и педагозите забелязват въздействието на мултипликационните филми върху децата, детската реч, техния емоционален отклик, преноса на впечатленията от филмите в други дейности. Много родители обаче се затрудниха да отговорят на въпроса какво гледат децата им по телевизията и открито признаха, че не са се замисляли какво влияние оказва телевизията върху децата им.

Анализът на плановете на възпитателите показа, че при използването на мултипликацията са налице определени трудности: в дневния режим не е предвидено време за гледане на мултипликационни филми; отсъстват методически препоръки за използването на мултипликацията в образователната дейност.

Сравнителният анализ на предпочитанията при избора на мултипликационни филми от възрастните и децата показа, че интересите на децата и родителите не съвпадат, което е основание за това да се отделя повече внимание на подбора на мултипликационни филми, като се отчитат интересите на децата. Беше отбелязана и особеност при избираността на филмите: децата назоваха повече любими мултипликационни филми, отколкото техните родители.

На втория етап на констатиращия експеримент беше разкрито нивото на развитие на свързаната реч на децата в подготвителната група. Беше използвана методиката на Ф.Г. Даскалова.

Освен изследването на речта на децата в предучилищна възраст се провежда *наблюдения* върху нейните проявления в процеса на възпитателно-образователната работа и в ежедневието, в свободното общуване. Наблюдението показва, че децата активно участват в беседите или разговорите: спорят, разсъждават, достатъчно мотивирано отстояват своето мнение, убеждават другарчето. В диалогичната реч обаче те използват достатъчно точни, кратки или разгърнати отговори в съответствие с въпроса. В определена степен се проявява умението да се формулират въпроси, да се подават уместни реплики, да се поправя и допълва отговорът на другарчето. Структурата на речта също още не е свършена. При употребата на сложни подчинени изречения се изпуска главната част (обикновено те започват със съюзите „защото“, „каквото“, „когато“).

По резултатите от изследването децата бяха разделени на две групи – контролна (КГ) и експериментална (ЕГ), приблизително равни по равнище на развитие на свързаната реч.

По време на формиращия етап бяха определени следните задачи.

1. Да се проведе работа с възпитателите и родителите за формирането на предпостави за използването на мултипликацията в работата с децата.
2. Да се подбере литературният и мултипликационният материал за про-

веждане на опитната работа.

3. Да се разработят методи и похвати за развитие на свързаната реч на децата със средствата на мултипликацията.

4. Да се проведе опитно обучение за развитие на свързаната реч на децата с използване на мултипликационни филми.

Работата за развитие на свързаната реч на децата в 6 – 7-годишна възраст протече на три етапа: подготвителен, основен и заключителен.

В *подготвителния етап* беше проведена образователна работа за възпитателите и родителите, която включваше: консултация „Как с полза да се гледат мултипликационни филми“, родителска среща „Нашите деца правят мултипликационен филм“. Бяха разработени препоръки за педагозите и родителите за провеждане на занятия с използване на мултипликационното изкуство.

За укрепване на структурата на изказванията проведохме няколко занятия, в които използвахме схеми, разработени от Т.А. Ткаченко. Освен това бяха подготвени занятия с използването на мултипликация за развитие на лексикалната страна на детската реч.

Основен етап

Уточнени са изискванията към мултипликационните филми, които помогнаха в работата за развитие на свързаната реч:

- опора върху базови хуманистични ценности;
- достъпност на съдържанието и формата на изображението;
- отсъствие на реч на персонажите и реч зад кадър (това изискване беше определено, тъй като децата след това трябва да измислят текст за озвучаване на мултипликационния филм);
- съдържанието, музикалното оформление и формата трябва да бъдат високо художествени.

Бяха разработени методи и похвати за използване на средствата на мултипликацията за развитие на свързаната реч, за което ние създадохме комплекс занятия: „Творческа работилница“, включваща четири блока („Ние, майсторите“, „Монтаж на кинолента“, „Озвучаване“, „Оживелият кадър“), които се използваха както в дадената последователност, така и произволно. Всеки блок включваше няколко части, обединени от една тема. Системата на задачите вътре във всеки блок подготвяше и съпровождаше участниците към ключовата фаза – речево изказване от зададен формат и представляваше условна организационна граница на всеки блок и един от показателите за ефективност на неговата реализация.

Поведението на децата на занятията „Творческа работилница“ значително се отличаваше от традиционното. Всички деца в предучилищна възраст бяха емоционални, активни, те бяха изпълнени с желание да се изкажат, да споделят собственото мнение с околните.

Заключителен етап стана създаването на мултипликационния филм,

озвучен и нарисуван от самите деца по техен сценарий.

Целта на контролния етап от експеримента се състоеше в изучаването на динамиката на развитието на свързаната реч на децата на 6 – 7-годишна възраст чрез средствата на мултипликацията.

Задачите на изследването в контролния етап бяха аналогични на задачите в констатиращия етап, критериите за оценяване останаха същите.

Таблица 1. Динамика на развитието на свързаната реч при деца на 6 – 7-годишна възраст

Работен етап	Група	Ниво на развитие на свързаната реч		
		Ниско	Средно	Високо
Констатиращ	КГ	4	15	3
	ЕГ	5	15	3
Контролен	КГ	3	16	3
	ЕГ	2	12	9

От таблицата се вижда, че при децата от експерименталната група се наблюдава устойчива тенденция към повишаване равнището на формираност на свързаната реч, която се изразява в прехода от ниско ниво на развитие на свързаната реч към средно, а от средно към високо. Резултатите на паралелната контролна група са доста по-ниски.

Заключение

Анализът на психологическата, лингвистичната, педагогическата литература, проведен в изследването, показва важността и необходимостта на речевото възпитание в предучилищното детство. Резултатите от педагогическия експеримент потвърдиха точността на издигнатата хипотеза и позволиха да бъдат формулирани следните изводи.

1. Развитието на свързаната реч е дълъг и сложен процес. Този процес изисква многостранна целенасочена работа в продължение на целия период на предучилищното детство, в това число и на етапа на 6 – 7-годишната възраст. Отсъствието на внимание от страна на педагозите към развитието на свързаната реч при децата води до ниско равнище на развитие на речта в подготовителната група.

2. Възможността за използване на мултипликационното изкуство в работата за развитие на речта на децата в предучилищна възраст се определя от връзката между езика и мисленето, езика и действителността, езика и речта, а също така от възрастовите особености на децата в предучилищна възраст.

3. Методите и похватите за развитие на свързаната реч със средствата на мултипликацията отчитат поэтапното решаване на задачите за развитие на

уменията в областта на свързаната реч.

4. Целенасоченото използване на средствата на мултипликацията в работата с децата в подготвителна група повишава резултатите на обучението и обуславя по-високо равнище на развитие на свързаната реч на децата, а също така обезпечава развитието на творческото мислене, въображението, комуникативните навици.

В нашето изследване са изучени някои аспекти на проблема за развитието на свързаната реч на децата в подготвителната група със средствата на мултипликацията. За решаването му е необходимо да се създават педагогически условия за организация на занятията, да се концентрира работата върху повишаването на знанията и уменията на педагозите за използване на мултипликацията в работата с децата в предучилищна възраст, да се укрепи и обогати материалната база на ПОУ.

NFTES / БЕЛЕЖКИ

1. Варшавская, М. Л. Диапозитивные фильмы и их применение в работе по родному языку с детьми дошкольного возраста [Текст]: Дисс. канд. пед. наук./ М. Л. Варшавская. – Москва: МПГУ, 1953. – 252 с.
2. Сохин, Ф. А. Психолого-педагогические условия развития речи дошкольников в детском саду. В: Повышение эффективности воспитательно-образовательной работы в дошкольных учреждениях. – М., С. 37 – 45.
3. Тидикиене, З. А. Особенности восприятия учебного фильма и его роль в развитии представлений у детей 5 – 7 лет (на материале ознакомления с общественной жизнью) [Текст]: Дис. ...канд. пед. наук/З.А. Тидикиене – Ленинград, 1972. – 210 с.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Adamyyants, T. Z. (2000). Problema dialoga v obshtenii s ekranom: million kartinok ekrana – odna «kartina mira» telezritelya (semiosotsiopsihologicheskiiy analiz). *Mir psihologii*, 2, 39 – 52 [Адамьянц, Т. З. (2000). Проблема диалога в общении с экраном: миллион картинок экрана – одна «картина мира» телезрителя (семиосоциопсихологический анализ). *Мир психологии*, 2, 39 – 52].
- Bahtin, M. M. (1996). *Problema rechevayh zhanrov*. Moskva: Russkie slovari. [Бахтин, М. М. (1996). *Проблема речевых жанров*. Москва: Русские словари].
- Vaygotskiy, L. S. (2006). Voprosay detskoй psihologii. *Soyuz*, 312. [Выготский, Л. С. (2006). Вопросы детской психологии. *Союз*, 312].
- Rubinshtein, S. L. (2000). *Osnovay obshtey psihologii*. Sankt-Peterburg: Izdatelystvo «Piter [Рубинштейн, С. Л. (2000). *Основы общей психологии*. Санкт-Петербург: Издательство «Питер»].

- логиш. Санкт-Петербург: Издательство «Питер»].
- Saych, V. D. (1989). *Tehnicheskie sredstva obucheniya v detskom sadu*. Moskva: *Prosveshchenie*, 94 [Сыч, В. Д. (1989). Технические средства обучения в детском саду. Москва: *Просвещение*, 94].
- Tkachenko, T. (1990). *Ispolyzovanie shem v sostavlenii opisatelynykh rasskazov*. *Doshkolynoe vospitanie*, 10. [Ткаченко, Т. (1990). Использование схем в составлении описательных рассказов. *Дошкольное воспитание*, 10].
- Shneyder, M. K. (1950). *Hudozhestvennoe kino v vospitatelnoy rabote shkolay*. Moskva: Akademiya ped. Nauk [Шнейдер, М. К. (1950). *Художественное кино в воспитательной работе школы*. Москва: Академия пед. Наук].
- Yashina, V. I., Andryushina, I. I. (2003). *Nauchno-metodicheskie osnovay rechevogo razvitiya detey i ispol'zovaniya hudozhestvennogo slova v detskom sadu*. Moskva: "Prometej" [Яшина, В. И., Андрияшина, И. И. (2003). *Научно-методические основы речевого развития детей и использования художественного слова в детском саду*. Москва: „Прометей“].

ANIMATION AS A MEANS OF THE DEVELOPMENT OF COHERENT SPEECH IN PRESCHOOL AGE CHILDREN

Abstract. The article examines the peculiarities of mastering the connected speech of children in the preschool group. The survey studies the peculiarities of perception of cartoons of 6-7 year olds and determine the criteria for selection of cartoons for application of children spoken language.

✉ **Dr. Irina Andryushina, Assoc. Prof.**
Department of Theory and Methodology in Preschool Education
Moscow State University of Education
Moscow, Russian Federation
E-mail: iia3@mail.ru